

Hebben wij enkele malen den degen met hem gekruist, dit weerhoudt ons niet, ja, dat noopt ons juist om hem thans onze welgemeende hulde aan te bieden.

Al verschillen we op sommige punten van meening met hem, dat, waarin we met hem eens geestes zijn, is toch onberekenbaar meer.

De ongezochte gelegenheid om dat eens openlijk uit te spreken, grijpen wij dankbaar aan.

Zijn benoeming tot hoogleeraar, naar het scheen een stoute daad van het ministerie-Kuyper, heeft hij schitterend gerechtvaardigd.

Waar zijn zij, die indertijd moord en brand schreeuwden en meenden, dat een Gereformeerd hoogleeraar het hooge wetenschappelijke peil, waarop Utrechts Akademie stond, onherroepelijk zou doen dalen?

Zij zijn versmolten.

Prof. Dr. Visscher heeft den goeden wetenschappelijken naam, welken hij tevoren reeds bezat, niet alleen gehandhaafd, maar nog verhoogd.

Zijn studien trokken ook in het buitenland de aandacht.

En dat in de Nederlandsche Hervormde Kerk het Gereformeerd bewustzijn gedurende de laatste kwarteeuw weer zoo sterk is opgeleefd, is voor een niet gering deel aan zijn leidenden en vormenden invloed te danken.

Ook op politiek en philanthropisch gebied bewoog hij zich en onze waardeering geldt ook dezen kant van zijn leven.

Niemand zal hem persoonlijkheid, karakter ontzeggen. Niet het minst hierom dwingt hij ons eerbied af.

Doch vooral huldigen we hem als den geharnasten strijder voor Gods Naam en eer.

Beware hij door de goede zorg van onzen hemelschen Vader nog lang zijn hooge bezieling en bewonderenswaardige werk- en wilskracht.

HEPP.

LITERAATUUR EN KUNST.

Het Kruis in de Branding.

In Dr. J. A. van der Hake's mooie boekje Wij, onze Kinderen en de School, waarop ik reeds beloofde nog wel eens eens terug te zullen komen, zegt de schrijver onder het hoofd „De kinderen binden aan huis“ het volgende, dat ik, naar zijn strekking, met instemming overneem:

„Ik hoor de laatste tijd herhaaldelijk met verbazing en ook met ontzetting, dat er ouders zijn, die hun kinderen, hun jongens zoowel als hun meisjes, die nog op de middelbare school zijn, als er een partijje, een bal is, de huissteelel meegewen en dan zelf naar bed gaan. Zoo iets kan ik me niet begrijpen. Dat vind ik laten spelen met vuur. Ik kan me niet denken, als ik een dochter had van 16, 17 jaar, die uitging, dat ik het uur van haar thuiskomst en de wijze waarop ze thuis kwam niet nauwkeurig zou regelen. En ik kan me ook niet anders voorstellen dan dat ik zou opblijven totdat ik haar veilig en wel thuis wist. Toen er onlangs in een familie sprake was, in presentie van een oudere dame, van een gezin, waar de half volwassen kinderen bleven doorleesten met vrienden en vriendinnen, terwijl de ouders naar bed gingen, zei de oudere dame: „Dat zou in mijn huis niet gebeuren“. „Vertrouwt u ons dan niet?“ vroeg één van de jonge mannen gepiqueerd. „Ik zou mijn plicht als gast- en huisvrouw te kort doen, als ik naar bed ging“, was het antwoord. Een goed antwoord. Misschien dacht de spreekster er nog meer bij, dat zij beter vond niet uit te spreken. Misschien dacht zij wel hetzelfde, wat mij door 'thoofd ging, toen het verhaal mij ter ore kwam: niet vertrouwen? Jawel, jongen, maar de plicht van een oudere is te vertrouwen met verstand; niet voor niets hebben wij onze ervaring, die we ook niet zonder schande en schande verkregen hebben. En is niet één dezer ervaringen, dat we de derde bede uit het Onze Vader hebben leren verstaan: „leid ons niet in verzoeking“ en een andere deze: „dat de geest wel gewillig is, maar het vlees zwak?“

Zie, wie dat weet, weet ook dat hem de plicht is opgelegd tegenover bepaalde gebruiken, insluipsels, positief stelling te nemen; dat het zijn plicht is een open oog te houden voor het gevaar van langzaam afglijden, dat ons allen bedreigt door het wachwoord onzer kinderen: „Ze mogen het allemaal, ze doen het allemaal; ik alleen mag het niet“. Goed, dan mag jij het maar niet; maar de rust van mijn geweten is mij heiliger dan de slapheid van allemaal.“

„De rust van mijn geweten“, zegt Dr. van der Hake; en hij bedoelt tevens: „het welzijn — geestelijk en lichamelijk — van mijn kind“.

Want de moderne jeugd, die zoo opgevoed — of liever: niet opgevoed, maar geheel aan zichzelf overgelaten — wordt, als de schrijver daar een voorbeeld van gaf, wordt onevenwichtig, omdat alle stuur ontbreekt; onvoldaan, omdat het verheffende gevoel, zijn plicht gedaan te hebben, niet gekend wordt; ongelukkig, omdat in het hartstochtelijk najagen van allerlei pretjes ook voor de jeugd het geluk niet kan worden gevonden.

Immers waar een dergelijke sfeer is, ontbreekt — tenminste in de praktijk — het eenige fundament, waarop het gebouw van ons geluk veilig

kan worden opgetrokken: de vrijheid van de gebondenheid aan Gods Woord, dat het aan onze jonge menschen toeroept: „Verblijd u in uw jeugd, en laat uw hart zich vermaken in de dagen uwer jongelingschap... maar weet, dat God om al deze dingen u zal doen komen voor het gericht“. En wederom: „Gedenk aan uw Schepper in de dagen uwer jongelingschap, eer dat de kwade dagen komen en de jaren naderen, van dewelke gij zogen zult: Ik heb geen lust in dezelve“.

Die kwade dagen van de lusteloosheid komen bij den modernen mensch dikwijls ontstellend vroeg. De sombere beklemming van de volledige desillusie daalt ook neer op de moderne jeugd, niettegenstaande alle „vrolijke“ partijjes en „dancings“ en jazz-muziek“.

De moderne mensch was zoo zeker van zichzelf, zoo machtig in zijn techniek, zijn uitvindingen, zijn kansen; en zijn verlichte humaniteit, hoog uitgaande boven het verouderde Christendom, zou vrede op aarde en broederschap onder de menschen brengen.

Toen kwam de groote wereldoorlog en verscheurde met één vreeselijken slag al die fijne weefsels van menschenlijke illusie.

Stuurloos wordt het levenschap van den modernen mensch, van de na-oorlogse moderne jeugd¹⁾ bovenal, geslingerd, her- en derwaarts geworpen in de branding; en ze vergaan, als ze niet vastgrijpen het Kruis, dat staat opgericht op de rots van Gods liefde, Gods liefde — in Christus — voor de wereld.

Dat is de kerngedachte van Sir Philip Gibbs' Unchanging Quest, welke ik in mijn bewerking er van heb trachten aan te duiden door den titel Het Kruis in de Branding.

Ik gebruikte daar het woord „bewerking“. Dat vereischt een kleine toelichting. Ik heb mij meestal zorgvuldig gehouden aan den oorspronkelijken tekst. In hoofdzaak is het dus een — naar ik menen nauwkeurige — vertaling. Waar het me echter ter wille van taal en stijl, of ter assimilatie aan onze mentaliteit noodig scheen, heb ik, met toestemming van den auteur, veranderingen aangebracht. Ik vlei mij, dat daardoor de toon iets gemarkeerder is geworden en meer aansluit bij de gedachten sfeer van den lezer, terwijl het standpunt een tikje algemeener is genomen, zonder dat door een en ander aan het karakter van het boek als geheel afbreuk is gedaan.

Sir Philip Gibbs is benaive een zeer talentvol romanschrijver genoemd de grootste oorlogscorrespondent van de wereld, en de oorlog speelt een belangrijke rol in dit boek, evenals de revolutie in Rusland, waarheen de schrijver zijn lezer ook leidt; maar toch is het geen „oorlogsboek“ in den gebruikelijken zin van het woord. Het is een roman uit het moderne leven, hetwelk de auteur ons toont — of eigenlijk zichzelf laat toonen — in de schrilte ontoereikendheid er van, leidende tot vreeselijke onvoldaanheid.

En eerst wanneer langzamerhand, na veel tastend zoeken, het oude, oude Christendom als een nieuw licht gaat dagen voor Paul, den bacterioloog, en het eenvoudige, ongekunstelde Christendom van het hart van de edele Katharina niet nalaat een zekeren indruk te maken ook op de jonge menschen in deze familie, die gegaan zijn door de stormen van den oorlog en het cynisme van den modernen agnosticisme, dan komt er weer hoop en moed, dan komt er weer perspectief, weer toekomst in het leven.

De schrijver preekt niet, maar laat het moderne leven zelf zien, zooals het wezenlijk is, en zooals het vastloopt in de donkerheid zonder godsdienst en zonder geloof, en zich pas weer kan loswringen en kan voortgaan, wanneer het licht van het Kruis den horizon gaat verhelderen.

Een roman uit het moderne leven met een Christelijke tendenz: zoo zou ik dit boek, dat ik hiermee, overeenkomstig de gewoonte van ons blad, zelf aankondig, willen karakteriseeren.

Het Kruis in de Branding is uitgegeven bij Gebr. Zomer & Keuning te Wageningen. In twee deelen. De bandteekening is van Van de Vecht.

VELDKAMP.

¹⁾ Ontzettende twintenden onder de moderne jeugd in Amerika worden onthuld in Ben Lindsey's Opstandige Jeugd, het veelbesproken, uiterst gewaardijde boek, dat ik de volgende week hoop te behandelen.

KERKELIJK LEVEN IN NED. INDIË.

Twee ... nu drie Kerken.

„Is in Indië toch wel heel anders dan in Holland. Gaat men de opsomming eens na, die Ds H. Bakker in zijn „Kerkelijk leven in Nederland“, in 1927 uitgekomen, van de kerken en kerkjes, gemeenten en genootschappen, secten en broedersschappen geeft in ons vaderland, dan staat men zelfs als kerkelijk Hollander nog verbaasd over het groot getal kerkelijke kringen, en als Gereformeerde opnieuw over het aantal gemeenten van Gereformeerde gezindheid, die hier te vinden zijn. Men telt de kerken hier met tientallen, en vraagt zich ontsied af, hoe die alle in ons kleine land bestaan kunnen, en ontstaan konden. Men voelt er zekeren weedom bij, en verblijdt zich in de

wetenschap, dat er bij velen in ons land een soeking en bidden om meerdere eenheid is.

Komt men nu echter in Indië, dan vindt men geen Ned. Herv. Kerk, Doopsgezinde Broederschap, Evangelisch of Hersteld Evangelisch Luthersche Kerk, Remonstrantische Broederschap, Christelijk Gereformeerde Kerk, en evenmin één van de talloos Gereformeerde gemeenten van het moederland. Neen, eigenlijk zijn er in heel het groote Ned.-Indië (57 maal zoo groot als Nederland, maar twee... sinds 1927 drie kerken; en men voelt al aanstonds, dat dit feit een gunstige andere situatie geeft aan het kerkelijk leven dan hier in Holland.

We zullen de officiële stukken raadplegen. Die kunnen ons nog het best oriënteren; want zooveel er over het Hollandsch kerkelijk leven geschreven is, zoo weinig is dat over het Indische. Het raadplegen van min of meer officiële werken heeft bovendien het voordeel, dat het ons tegelijk eenigen kijk geeft op de plaats, die het kerkelijk leven in Indië in de publieke opinie inneemt.

Het officiële is in Indië wel de „Regerings-Almanak voor Nederlandsch-Indië“, elk jaar in twee dikke deelen verschijnende, onontbeerlijk handboek voor iedereen ambtenaar, waar op de verschillende kantoren steeds heel wat wijsheid uitgeput wordt.

Willen we iets weten van het Kerkelijk leven in Indië, dan moeten we zoeken onder „Departement van Onderwijs en Eeredienst“, en vinden in hoofdstuk IV drie paragrafen, die ons het gewenschte overzicht geven: in 1. De Protestantische Eeredienst, 2. De Roomsche Katholieke Eeredienst, en 3. „Andere genootschappen en Christelijke Godsdiens“ betreffende“. Zoo vinden we 'nug in 1927; en onder nr 3 hadden onze Gereformeerde Kerken een plaats gekregen! Men ziet: tot 1927 toe konde men in Indië eigenlijk slechts twee kerken: de Protestantische en de Roomsche. Daarenboven werden, bijna pro memoria, nog wat andere genootschappen uitgetrokken, waar ook wel enkele kerken onder vermeld worden, maar deze waren van te geringe betekenis dan dat men ze afzonderlijk zou vermelden. Achter heel deze constructie liggen belangrijke historische motieven, waar ik nog wel eens op terug hoop te komen; maar thans is het ons voldoende U te doen gevoelen dat INDIË eigenlijk slechts twee kerken kent: een Roomsche en een Protestantische.

En welk werk ge nu ook verder opstaat, steeds vindt ge dit weer bevestigd. In de groote Encyclopaedie van Ned.-Indië zoekt ge weer onder „Kerk“ (tevergeefs ge moet bij „Eeredienst“, de uitwendige openbaring, de verschijning naar buiten, zijn, om iets over de Kerk te vinden; en ook dan is er eigenlijk slechts van de twee genoemde Kerken sprake. Wel wordt er iets over de Geref. Kerken vermeld, maar dit is thans reeds geheel verouderd, en tot nu toe ook in de Supplementen niet aangevuld, in tegenstelling met de Roomsche Kerk.

Hetzelfde geldt weer van het reeds oudere „Nederlands Indië“, onder leiding van H. Colijn uitgegeven in twee deelen. Niet onder het Hoofdstuk „Godsdiensten“, maar onder „Bedrijf en Samenleving“ vinden we „VI. Eeredienst en Zending“ twee stukken. De Prot. Kerk en de R. K. De verwachte nieuwe druk van dit standaardwerk zal, hopen we, een ander beeld geven op dit punt.

* * *

We trekken tweeërlei conclusie.

Het kerkelijk leven neemt in Ned.-Indië slechts een geringe plaats in. Is er in Holland misschien een te veel, en zeker een te veel aan splitsing en scheiding; in Indië is een te weinig, en zeker een te weinig aan gezonde en reële differentiatie. Men zou misschien, uit Holland komende, een oogenblik geneigd zijn, te denken in Indië het ideaal gevonden te hebben van kerkelijke eenheid; maar niets is meer schijn dan dat. Eer zou men kunnen zeggen, dat Indië aan de onderscheidingen, uit kerkelijk indifferentiëme, nog niet toe is, dan dat men zou kunnen staande houden, dat het, uit streven naar eenheid, daar reeds boven verheven is. Een belangrijke factor is zeker ook, dat de historie nog niet tot nadere onderscheidingen aanleiding gaf en dat de Regering die zooveel doemlijk tegengehouden heeft.

Reeds in dit sobere licht kan de opkomst van afzonderlijke Gereformeerde Kerken als iets betekenisvol gezien worden. Het was voor Indië inderdaad iets zeer buitengewoons, dat er een nieuwe kerk opkwam naast de twee groote en wettig-erkende. En... nu trekken we onze tweede conclusie, men kan het bestaan der Gereformeerde Kerken in Indië nog maar moeilijk erkennen; men moet het allengs wel doen, doch het gaat nog niet van harte. In de officiële werken schuilen onze Kerken nog geheel weg, of worden al te sober gememoreerd. En iemand als Prof. Dr. L. Knappert, toch zoo goed met het Indisch kerkelijk leven op de hoogte, kan er zelfs in zijn nieuwe boek van 1928 over „Godsdienstig Nederland“, waarin hij telkens ook bijzondere aandacht schenkt aan het kerkelijk leven in Indië (zie met name pag. 66 en 110 e.v.), niet toe komen de betekenis en erkenning onzer kerken te vermelden. Nu echter de Regering eindelijk voorgegaan is, en in 1927 onze Kerken als Kerken rechtspersoonlijkheid heeft verleend, zullen anderen allengs wel volgen moeten.

Dan zal men in Indië over drie Kerken kunnen gaan spreken: de Prot., de Roomsche, en de Geref. Kerken; maar het kerkelijk leven zal daarmee nog lang niet zuiver georganiseerd zijn, noch ook de plaats

in de Indische
het waardig

De Laarman
geluid hooren.

Er is (in
van het p
een ingebo
Daarom i
heid te sp
alijd me
Onlangs
meerd pr
moeten los
een tiental
werd, dat
ontslapen v
maar lange

Arme me
overgegeve
Wanneer
dat men r
stellen zou
tus' gerech
rusteloos d
den gestres
Maar he
levenshoudi
toediening
vonden wo
om in te

Enkele ja
farizeeër
preekstoel. O
min één. T
thema. De va
ververschen
gebeden he
in theologie
woord) lum
mel"; was d
Helaas, me
warmpjes.

De P. de C
geref. Kerk
Wij zul
zou gelij
moeten. Al
een discip
onder het
van was d
stemming
In zooverr
lies. Hij z
Doch nu i
Kerk. Hij
uit dit fel
had op de

Dat laatste
de Chr. Gere
waarom bev
de Jaspers a
toch wel zw
schuwde ze
toen ook u
betoogd wer
dingen pas

De D. P.
Dat de
Asser Syr
weest die
kerkerand
likant zij
hoog gen
lezen ter
het las, d
nog wel e
nu zoo te
„meritus“
toch zeke
„preken“,
niet in de
Toen was
doordacht
denken w
Maar n
heeft veel
den eers
ren in te
moeten zi
verontsch
predikant
ik mij vo

(Bovenst
over. Ze we

De P.
Tidschr.“)

Dieline
den Raa
hebzuc
door die
Niet w

De P.
Tidschr.“)

Dieline
den Raa
hebzuc
door die
Niet w

in de Jodische maatschappij hebben ingenomen, die het waardig is.

A. RINGNALDA.

PERSSCHOUW.

„De ingebeelde hemel“.

De Laarman kant in „Hilv. Kb.“ eens dit noodzakelijk gehuld hooren:

Er is (in de Geref. prediking, K. S.) geen sprake van het prediken van een valsche rust, die met een ingebeelden hemel verloren doet gaan.

Daarom moeten we niet aarzelen van lichtzinnigheid te spreken juist bij hen, die zoo ondoordacht altijd met dezelfde beschuldiging terugkeeren.

Onlangs meende een notabene nog jong Gereformeerde predikant in zijn „preek“ ongeveer dit te moeten laslen: „in de afgelopen week las ik weer een tiental overijdsberichten, waarin medegedeeld werd, dat deze en die in den Heere en Heiland ontslapen waren. De menschen glijden tegenwoordig maar langs een glijbaan den hemel binnen“.

Arme menschen, die aan zulke lichtzinnigheid zijn overgegeven.

Wanneer onder ons het gevaar gevonden werd, dat men met een historisch geloof zich tevreden stelde, dat er de toefening zou zijn van Christus' gerechtigheid zonder discipelschap, dan moest rusteloos die bedreiging van het echte leven worden gestreden.

Maar het is niet waar, dat dit de doorgaande levenshouding onder ons is. Veeleer ontbreekt die toefening. Als gevolg daarvan, dat ook niet gevonden wordt, of althans veel te weinig het strijden om in te gaan.

Enkele jaren geleden was het in de mode, allerlei farizeeërs te constateeren daar onder en op den preekstoel. Onder alle preekstoelen; op alle verwante, min en een. Thans komt er hier en daar een variatie op dit thema. De variatie is frisch, maar ze kan het thema niet verroeschen. Het verwijt van den oproep tot den „ingebelden hemel“ komt vaak van den kant van hen, die in theologia, althans in kerkhistorie (vergeeft het woord) hun slaap slapen in een ledikant met een „hemel“; was die hemel maar een ingebeelde hemel... Helaas, men slaapt er rustig onder. Een beetje te warmjes.

Over ds Jaspers.

De P. de Groot, chr. geref. pred., schrijft in de „Chr. geref. Kerkb. v. Rotterdam“:

Wij zullen ons met de zaak zelf niet inlaten — dit zou gelijk staan met zich niet een ander doen beoemen. Alleen herinneren wij dat genoemd ds J. nog een discipel onzer school geweest is. Hij ging heen onder het examen voor candidaat. Zijn heengaan daarvan was de diepste oorzaak dat ds J. geen volle instemming kon geven aan de leer der Chr. Geref. Kerk. In zooverre was hij eerlijk en voor onze kerk geen verlie. Hij zocht de Geref. Kerk en werd daar predikant. Doch nu is ds J. het ook niet meer eens met de Geref. Kerk. Hij is nu Gesdkerklaansh. Ik constateer alleen uit dit feit, dat onze kerk nog niet zoo'n slechte kijk had op ds J. zijn beginselen die hij huldigde.

Dat laatste zinnetje verwondert mij lichtelijk. Want als de Chr. Geref. kerk vóór jaren het zóó goed bekeken had, waarom beval haar pers in 1928 dan de brochure van ds Jaspers aan, als ernstig werk, dat den gereformeerden toch wel zwaar in de maag zou zitten? Waarom waarschuwde ze dan niet tegen de ideeën van ds Gerkkerken, toen ook uit haar eigen kring daaraan adhaesie betuigd werd? Wonderlijk, dat sommige menschen de dingen pas ontdekken, als ze naman weten.

De D. P. Kalkman schrijft in „Goudsche Kb.“:

Dat ds J. bezwaren heeft over de besluiten van de Asser Synode, is zijn recht. Maar zijn plicht was geweest die bezwaren dan kerkelijk in te dienen bij zijn kerkeraad of classis. Evenwel ging deze emeritus predikant zijn gemoed lichten bij dat publiek, dat niet hoog genoeg staat om anonieme schotschriften ongelezen ter zijde te leggen. Ik heb me geschaamd, toen ik het las, dat werkelijk een gereformeerde predikant en nog wel een emeritus de schrijver was. Wie verwacht nu zoo iets van een emeritus. Mogen we dan van een emeritus, die of door leeftijd of door smartelijke wegen toch zeker wel geleerd heeft een bezonken woord te spreken, zoo iets zelfs maar denken? En dan het is nu niet in de rumoerige dagen meer van de Asser Synode. Toen was het te verstaan, wanneer soms iemand ondoordacht dingen sprak of schreef, welke bij nader inzien werden teruggetrokken.

Maar nu kunnen we de zaken rustiger bezien. De J. heeft veel kwaad gesticht met zijn geschrift. Nu doet hij den eersten stap in de goede richting door zijn bezwaren in te dienen bij de classis. Een tweede stap zou moeten zijn, dat hij openlijk schuld erkende en openlijk verontschuldiging aanbodt aan al de gereformeerde predikanten. Zoolang ds Jaspers dit niet doet scham ik mij voor zulk een collega en velen met mij.

(Bovenstaande copie bleef voor een vorig nummer over. Ze werd reeds vóór eenige weken gezet.)

Op visite bij elkaar.

De P. v. Dijk zegt in zijn Kroniek („Geref. Theol. Tijdschr.“):

Dreilincourt vertelt van Sadolet, die in zijn brief aan den Raad te Genève Calvijn van eerbucht en heilzucht beticht had, dat hij op zijn doorreis door die stad incognito Calvijn eens wilde zien. Niet weinig verbaasd, dat men hem geen paleis

maar een eenvoudige woning wees, liet Sadolet den klopper op Calvijn's deur vallen. En zie deze verscheen zelf aan de deur, zeer eenvoudig gekleed. Vernieuwde verbazing bij Sadolet. Dat Calvijn? Waar na hij den prediker zijn hulde bracht...

Het kon ook onder hedendaagsche polemisten misschien geen kwaad eens bij elkaar op bezoek te gaan. De polemiek zou blijven maar ze werd vast minder persoonlijk.

Volmaakt mee eens.

Ik weet echter gevallen, waarin zij, die een minimum van argumenten bij een maximum van afkeurende woorden geven, weigeren te spreken. Of op verzoeken in die richting niet antwoorden. Om misverstand af te snijden, voeg ik er aan toe, dat ik hier niet alleen op eigen correspondentie het oog heb.

De Woelderink over prof. Böhl en het evolutionisme.

De J. G. Woelderink, herv. pred. te Hoornaar, schreef in „Geref. Theol. Tijdschr.“ een artikel over „De Betekenis van het Geloof“. Ik lees daarin o.m.:

Wie zich bezint op de z.g. schriftcritiek en op de praemissen, die aan haar ten grondslag liggen, stoot altijd op nieuw op de evolutionistische opvatting der Godopenbaring. In het onlangs verschenen werkje van prof. Böhl over Exodus in Tekst en Uitleg treedt dat ook duidelijk naar voren. God heeft niet tot Mozes en tot Israëls volk gesproken in den zin, waarin de bijbelschrijver dat meedeelt — dat is de veronderstelling, waarvan wordt uitgegaan; een dergelijke voorstelling schijnt voor den wetenschappelijken onderzoeker in onze dagen niet meer te zijn dan vrucht van primitief realisme. De gang der zaken is veelmeer deze, dat het religieus bewustzijn van Mozes een zeldzame ontwikkeling heeft doorgemaakt en steeuend op wat historisch gegeven was in het heilighdom van Kades en andere plaatsen, heeft hij op geniale wijze de waarheid gezien en gegrepen, die in die dagen nog verborgen was voor de menschen. De waarheid gegrepen; daarop zou ik een oogenblik den nadruk willen leggen: de evolutionistische beschouwing sluit deze gedachte volstrekt niet buiten. Het criterium, waaraan ze gekend wordt, is, dat het zien en vinden der waarheid feitelijk een acte, 'kzou haast zeggen een scheppingsacte van den menschelijken geest is; de kennis der waarheid rijpt langzaam uit de ontwikkeling van het religieus bewustzijn. Maar zoo wordt object van geloof niet de eene en waarachtige God in onderscheiding van alle afgoden, maar veel meer de idee van den eenen en waarachtigen God, al is het, dat met volen ernst het waarheidsgehalte van deze idee wordt aangenomen. Het geloof, dat de hoogste uiting is van wat aan religieuze kracht sluipt in de menschenziel en als zoodanig ook het religieus bewustzijn verheldert, brengt hier de waarheid voort in plaats van door de waarheid te zijn voortgebracht. Dit verklaart, waarom bij dezen gedachtengang de nadruk veel meer valt op het geloof, dan op zijn object, en immer de ethische betekenis van het geloof, ook in de prediking op den voorgrond wordt gesteld.

Als Gereformeerden staan we lijnrecht tegenover de evolutionistische beschouwing en toch loopen we gevaar om telkens in haar zog te worden meegesleurd. Wij zijn niet vrij van haar smetten door ons bij alles op de Schrift te beroepen. Wanneer de Schrift voor ons enkel een arsenal is, waaruit ons religieus bewustzijn zijn gegevens put om na die gegevens verwerkt te hebben het juiste gezicht in de waarheid te hebben verkregen, welk verschil is er dan tuschen ons en Mozes volgens evolutionistische voorstelling, wijs Mozes ook van de historisch voorhanden zijnde gegevens gebruik heeft gemaakt om tot het juiste gezicht in de waarheid te komen. Laten we toch wel begrijpen, dat we de Heilige Schrift haar innerlijke waarde en wezenlijke autoriteit ontnemen, als we haar enkel zien als een samenstel van waarheden en beginselen, verschaftende ons daarmee de ruwe bouwstoffen, waaruit wij den tempel der waarheid hebben te bouwen. Deze waarheid is niet het object van een waar geloof en deze kennis der waarheid is niet de echte geloofskennis waaraan het eeuwige leven is verbonden. Aanhangers zijn we van de Geref. levens- en wereldbeschouwing en daarom hangen we haar aan, omdat we overtuigd zijn, dat ze waarheid is, maar laat ons nooit vergeten, dat ook deze levens- en wereldbeschouwing een schepping is van den menschelijken geest, zooals het woord beschouwing reeds aan geeft; een vrucht van dat geloof (we zeggen het zonder aarzeling), dat buigt voor het Woord des Heeren, maar nimmer object van het geloof; want het ware geloof brengt zijn object niet voort, maar wordt door zijn object voortgebracht, waarom het Woord Gods een levend Woord wordt genoemd, een kracht van God tot zaligheid, een zaad des eeuwigen levens.

Even wordt hier ook aangehaald het werk van prof. Böhl over Exodus. Onze lezers herinneren zich, dat in de Geref. pers critiek geöfend is op hetgeen dr. N. D. v. Leeuwen, pred. bij de op den grondslag van anti-Assen gevormde gemeenten, in „Woord en Geest“ schreef over en uit het boek van prof. Böhl.

Het antwoord op die critiek moge hun niet onthouden worden. Aldus luidt het:

Op geschrift in de Synodale kerkelijke pers ga ik, zooals een faisoenlijk mensch begrijpen kan, niet in. Als Christen kan noch mag ik de middelen, welke die pers bezigt, gebruiken.

Natuurlijk beperk ik voor mij het goddelijk gezag der H. S. niet tot het religieuze en ethische.

Maar even natuurlijk is het, dat ik de Synodale Schriftbeschouwing voor het verstaan van Gods Woord hoogst verderfelijck acht.

Verder gaat het mij als Christen om de waarheid en niet om succes, nog minder om de menschen

met quasi-vroom gepraat maar wat wijs te maken, omdat ze naar het woord van een theologisch professor van de Vrije Universiteit „er nog niet rijp voor zijn“, al, voor een betere en juistere Schriftbeschouwing.

Overigens blijkt de grove onkunde van de Synodale pers telkens weer. Een theologisch hoogleraar van de Vrije Universiteit zei me eens omtrent een predikant, die op de Groninger Synode een rol speelde, dat deze „nergens in zat“, d.w.z. op geen enkel studie-terrein thuis was. Dat is een veel voorkomend verschijnsel in de Synodale pers.

Inderdaad, gedocumenteerde argumentatie... En zeer te controleeren, als naar gewoonte. Er zijn menschen, die nergens „in“ zitten. Er zijn er ook, die overal „uit“ zijn, waar ze juist „in“ moesten zitten.

Overigens is het merkwaardig, te lezen, wat een „falsoenlijk“ en een „christelijk“ mensch betaamt in dit blad. Intusschen is het blijkbaar niet strijdig met „falsoen“ en „christendom“ als „de leden der Gereformeerde Kerken in Rotterdam en omgeving“ — officieele aanspraak — circulairen krijgen met verzoek, toch wat te helpen in den financieelen nood. Vanwege den bond van bezwaarden. Die ook nationaal heet.

„Een toer“.

De D. Hogenbirk schrijft in „Charloishe Kb.“:

Het is in deze dagen meer dan toen ik begon een groote toer om Gereformeerde dominee te zijn. De nieuwe tijd stelt zware eischen, ook al voelt men zich niet geroepen om te kermen en te ziele-schreeuwen over problemen en paradoxen. Kreten en preeken zijn twee; de laatste zijn het moeilijkst, vooral als men zoo verstandig is om er mee te rekenen, dat de gemeente ook uit jeugdigen en toch ook weer niet alleen uit jeugdigen bestaat.

Jeugddominee te worden is maar het gemakkelijkt, doch als een getrouwe en voorzichtige huis-bezorger een iegelijk het bescheiden deel spijze te geven ter rechter tijd dat valt niet mee. Ik moet nu harder studeeren dan vroeger, ook al houd ik wel eens een oude preek. De gemeente moet veel voor de leeraars bidden, en vooral niet denken: „Och, zoo'n ouwe dominee komt wel klaar“.

„Noch subjectief, noch objectief, niet dogmatisch, niet zedekundig, niet critisch, niet bevindelijk“. — „Alleen de Bijbel“.

De R. E. van Arkel schrijft in Utr. Kb. een recensie van een pas verschenen boek van ds H. W. Creutzberg (ethisch):

Eerlijk gezegd, heb ik dit boek met eenigen tegenzin ter hand genomen. Heusch niet, omdat De Creutzberg de eenigszins „wilde“ predikant van de Haag-sche Doornoordkerk is, of om zijne befaamde redevoering over de Noord-Hollandsche Evangelisatie. Maar om zijn eigen woorden. Hij zegt in den aanvang van dit boek, dat hij „vele jaren getracht heeft te preeken noch subjectief, noch objectief; niet dogmatisch, niet zedekundig, niet critisch, niet bevindelijk. Eenig doel was: den Bijbel te verstaan en verstaanbaar te maken...“

Welnu, ik vraag mij af, hoe ter wereld het mogelijk is, met deze vooropstelling, den Bijbel te verstaan, en vooral — verstaanbaar te maken. De schrijver verzuimt te zeggen, wat hij dan wél heeft pogen te zijn. 't Zou ook niet mogelijk zijn, want wie den Bijbel verstaan wil en verstaanbaar maken, die moet en subjectief zijn en objectief, en dogmatisch en zedekundig, en bevindelijk, en zelfs in den goeden zin critisch. Men is dat alles reeds bij het enkele voorlezen van de Schrift.

Wat de schrijver wil is niet anders dan zelfbedrog. Het is eens ledige geste, die men meer bij ethische theologen — niet bij alle — kan aantreffen, waardoor men zich de pose geeft van met de uiterste voorzichtigheid en eerbied tegenover den Bijbel te staan, en het heilig doosje te willen openen zonder het zelfs aan te raken; en intusschen schroomt men niet, zich bij tijden de scherpste historische critiek op de Schrift te veroorloven.

Vandaar mijn aanvankelijke tegenzin tegen dit boek. Maar ik ben het gaan lezen. En al gauw bemerkte ik, dat de schrijver zich heeltemal niet hield aan zijn eigen opzet. Hij is in dit boek subjectief, objectief, dogmatisch, zedekundig, bevindelijk, en hier en daar komt ook de critiek even door de deur kijken. Eene gelukkige inconsequentie. De natuur is boven de vooraf vastgestelde leer gegaan.

De tweede naamval.

In bovengenoemde recensie schrijft ds v. Arkel ook nog:

Zoo ik op kleinigheden inging, dan zou ik de aanmerking kunnen maken dat de tweede naamval van het woord „Gideon“ niet „Gideon's“ is, maar „Gideons“, — een tegenwoordig ook bij andere woorden veel voorkomende fout —, en vervolgens, dat men in een welgestyleerd stuk geen cijfers zet; in elk geval schrijft men niet „2 x“, doch „tweemaal“.

Maar misschien ben ik te puristisch. Misschien mag ik opmerken, dat 't verkeerd schrijven van den tweeden naamval vaak door de zeders gebeurt. Er zijn er — natuurlijk niet overal — die hardnekkig zóó doen, al heeft de copie geschreven volgens Di Van Arkel's juiste opvatting.

K. S.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal to:

Loonduinen (2e pred. p.l.): J. C. Houtzagers te Bovenrijck bij Gouda en J. Smelt te Zvenbergen.
Zwartemeer: T. H. Hoeksma, cand. te Nieuwolda (Gr.) en F. J. Scholten, cand. te Almelo.